

K. Šešelgio skaitymai – 2018
K. Šešelgis' Readings – 2018

TARPUKARIU PANEVĖŽYJE STATYTŲ ŠVIETIMO ĮSTAIGŲ ARCHITEKTŪRA

Evaldas VILKONČIUS*

Vytauto Didžiojo universitetas, Kaunas, Lietuva

Gauta 2018 m. vasario 13 d.; priimta 2018 m. balandžio 11 d.

Santrauka. Tarpukariu Panevėžyje statytų švietimo įstaigų architektūra yra išskirtinė miesto architektūrinio paveldo dalis. Per ganą trumpą tarpukario laikotarpį Panevėžyje švietimo įstaigų pastatų buvo pastatyta daugiau negu bet kurio kito visuomeninių pastatų tipo. Tačiau šis Panevėžio tarpukario architektūrinis palikimas bendrame Lietuvos architektūros istorijos kontekste kol kas nebuvo plačiau analizuotas. Straipsnio tikslas – nuosekliai atskleisti, kaip kito tarpukariu Panevėžyje statytų ar planuotų statyti švietimo įstaigų architektūrinė raiška, kokių bruožų ji įgavo. Į šį tikslą straipsnyje bandoma atsakyti analizuojant tiriamuoju laikotarpiu mieste pastatytų ar neįgyvendintų švietimo įstaigų pastatų architektūrą, taikant formaliąją ir istorinę analizes.

Reikšminiai žodžiai: Panevėžys, Panevėžio architektūra, tarpukaris, tarpukario architektūra, švietimo įstaigos, mokyklos, švietimo įstaigų architektūra, mokyklų architektūra.

Įvadas

Lietuvai tapus nepriklausoma, kaip akcentuoja A. Čepaitienė, švietimas tapo „prestižine sritimi, siekiamybe ir naujas socialines vertes įkūnijančiu vaizdiniu“ (Čepaitienė, 2013). Švietimo būtinumas buvo išreikštas valstybiniu būdu, kaip antai 1922 m. Pradžios mokyklų įstatyme pabrėžta, jog pradinis mokslas yra privalomas (Kaubrys, 2000). Šiam siekiui įgyvendinti kurtas švietimo įstaigų tinklas tarpukario Lietuvoje – 1919 m. Lietuvoje veikė 1036 mokyklos, o jau 1938 m. jų buvo 2319 (Papečkys, 1938).

Galima daryti prielaidą, kad tarpukario pradžioje švietimo įstaigų pastatų architektūrai įtakos turėjo ir to meto sunki statybos padėtis, kai buvo statoma „ūkiškomis“ sąlygomis (VRVA, F. 1019, ap. 12, b. 15039: 27), ir iki tol vyravusi istorinės architektūros tendencija, kai statyta aiškiai interpretuojant senuosius architektūros stilius (Šalkauskis, 1938). Tą galima pagrįsti parengtais medinių mokyklų projektais, kurių architektūrinė raiška mažai kuo skyrėsi nuo gyvenamųjų sodybų, kaip antai buv. Panevėžio 1-oji pradinė. Savotišką senųjų stilių tradicijos tąsą galima įžvelgti ir to meto mūrinių mokyklų architektūroje. Pavyzdžiui, 1927 m. pastatytame Ramygalos gimnazijos pastate matomi aiškūs istorinės architektūros bruožai,

simetriška kompozicija, dekoru gausa, reprezentatyvumo suteikiantis rizalitas (LCVA, F. 391, ap. 2, b. 2173: 24).

Tačiau tiek vienos, tiek kitos architektūrinės raiškos pastatai dėl vienu ar kitu priežasčių tarpukariu jau imti kritikuoti. Kaip antai kai kurios medinės mokyklos įvardytos panašiomis į daržines (Mokykloms patalpų klausimu, 1930), o istorinių bruožų mūriniai švietimo įstaigų pastatai, turintys istorinių bruožų, laikyti konservatyviais, nelanksčiais ir nepajėgiais išreikšti naujų formų (Švipas, 1927, p. 329). Be to, kritika tokiems pastatams augo ne tik dėl stilistinių sąsajų su senaisiais architektūros stiliais, bet ir dėl įvairių funkcinių trūkumų ir negalėjo būti tinkamai išnaudojami pagal paskirtį – kai kuriose statybose mokyklose nebuvo įrengtos pagalbinės patalpos, būtini patogumai, o mokiniai turėjo mokytis mažose, perpildytose klasėse (Mačiulskis, 1932).

Vis dėlto jau XX a. ketvirtojo dešimtmečio pradžioje tarpukario Lietuvoje tiek naujų švietimo įstaigų, tiek kitų pastatų architektūroje galima pastebėti tam tikrą bandymą nutolti nuo istoristinių formų. Tą galima sieti su prasidėjusia savotiška architektūros modernizacija XX a. ketvirtajame dešimtmetyje (Šalkauskis, 1938). Jei pažvelgtume į šiuo laikotarpiu Kaune pastatytus buv. žydų realinės

*Autorius susirašinėti. El. paštas evaldas.vilkoncius@stud.vdu.lt

gimnazijos (arch. B. Klingas) ar buv. žydų pradžios mokyklos (arch. A. Jokimas) pastatus, pastebėtume, kad jų architektūroje matomas aiškus dekoru elementų atsisakymas, ima dominuoti asketiška architektūrinė raiška, pastatų tūriuose pagrindiniu akcentu tapo paprastą geometrinį abstraktumą išreiškiančių formų visuma (LCVA, F. 391, ap. 2, b. 2173: 78).

Antai tuo metu Lietuvos spaudoje pradėta plačiai skelbti apie to meto Europoje sklidusias modernizmo idėjas, keltas architektūros atsinaujinimo klausimas (Reisonas, 1933, p. 35–36). Savaiame suprantama, kad Kaune, tuometiniame Lietuvos valstybės centre, architektūros modernizacija pasireiškė anksčiausiai statant įvairių funkcijų naujus pastatus (pvz., pašto 1931 m. ir „Pienocentro“ 1932 m. rūmai ir kiti), o vėliau su modernizmu sietini pastatai imti statyti ir kituose Lietuvos miestuose, provincijoje (pvz., buvęs žydų bankas Panevėžyje, muziejus Telšiuose).

Bet, kaip rašyta, tarpukariu naujuose, modernistinių formų įgaunančiuose pastatuose nesiekta visiškai nutraukti tradicijos: „nereik manyt, kad naujoji pakraipa architektūroje [modernizmas] turi galutinai nutraukti ryšius su senąja. Atvirksčiai, reikalinga pasinaudoti per amžius gautais architektūros teigiamais patyrimais estetiniu ir techniniu atžvilgiu“ (Šalkauskis, 1933). Todėl to meto Lietuvoje statant ne tik mokyklų, bet ir kitų tipų pastatus, neretai naudotos vietinės medžiagos, šlaitiniai stogai, fasadų simetrija ir t. t. (Petrulis, 2015).

Bet naujovės skatintos ne tik pastatų stilistikoje. Antai, jau 1932 m. imta kvestionuoti mokyklų urbanistinę padėtis, nes nemažai tokių pastatų statyti gatvių perimetre (Petrulis, 2018). Teigta, kad „anksčiau <...> buvo nuomonės, kad mokslo įstaigos, kaip visuomeninio pobūdžio, būtinai turėjo puošti miesto dalis, stovėdamos prie pat gatvių fronto <...> Toks mokykloms vietų parinkimas yra klaidingas“ (Mačiulskis, 1932). Rekomenduota mokyklas statyti toliau nuo gatvių, sukuriant žaliąsias zonas. Imta diskutuoti ir apie tokių pastatų zonavimą, higienos reikalų sprendimą – rekomenduota mokyklose įkurti būtinus patogumus, skirstyti pastato erdves į atskiras zonas – klases, sales, mokytojų ir sanitarines patalpas (Mačiulskis, 1932).

Visgi naujų švietimo ir kitų įstaigų atveju pastebėjome, kad Lietuvoje architektūros modernizacija persipynė tiek su simboliškumu, tiek su pačia architektūros tradicija (Petrulis, 2015). Todėl atliekant tyrimą svarbu atskleisti, kaip šie procesai pasireiškė Panevėžio švietimo įstaigų architektūroje tarpukariu.

Atgavus Lietuvos nepriklausomybę 1918 m., Panevėžyje, kaip ir kitur Lietuvoje, švietimo įstaigos veikė nelenngvomis sąlygomis. Tuo metu mieste veikė keliolika įvairaus profilio tiek lietuvių, tiek tautinių mažumų švietimo įstaigų (Baliūnas, 1993). Tik nedaugelis švietimo įstaigų Panevėžyje turėjo atskiras nuosavas patalpas, o didžioji dalis šių įstaigų veikė nuomojamose patalpose (Maksimaitienė, 2003). Daugeliu atvejų sąlygos tokiose patalpose nebuvo tinkamos: „į pradžios mokyklą, esančią prie „Laisvės“ tilto, pro išdužusius langus pravažiuojantieji vežimai ir automobiliai teškia purvynę“ (Ukmergės ir Tilto gatvėse, 1928). Be to, galima daryti prielaidą, kad trečiojo dešimtmečio

pradžioje mokyklų tinklas Panevėžyje nebuvo pakankamai išvystytas – 1923 m. gyventojų surašymo duomenimis, 34,3 proc. Panevėžio gyventojų buvo neraštingi (Baliūnas, 1993). Antai net 1931 m. „Lietuvos žiniuose“ rašyta, kad Panevėžyje „bene svarbiausias trūkumas, tai neturėjimas žmoniškų patalpų pradžios mokykloms“ (Danys, 1931).

Nors švietimo įstaigų pastatai Panevėžyje buvo statomi tiek XX a. trečiajame, tiek ketvirtajame dešimtmečiuose, bet galima manyti, kad jų architektūrinė raiška gana skirtinga dėl tuo metu Lietuvoje besireiškusių kelių architektūrinių srovių (Šalkauskis, 1938). Galima daryti prielaidą, kad skirtingais tarpukario dešimtmečiais ar net metais statyti įvairaus tipo švietimo įstaigų pastatai Panevėžyje atspindėjo skirtingas to meto Lietuvoje besireiškusias architektūrinės tendencijas.

Tyrimo objektas – tarpukario švietimo įstaigų architektūra Panevėžyje. *Tyrimo tikslas* – ištirti, kaip skirtingais tarpukario dešimtmečiais Panevėžyje kito švietimo įstaigų architektūra ir kokie buvo jų erdvės formavimo, vidaus patalpų aspektai; nustatyti, kurioms tarpukario Lietuvoje vyravusioms architektūros kryptims galima priskirti skirtingais metais tarpukariu Panevėžyje statytus švietimo įstaigų pastatus ir parengus jų projektus.

1. Švietimo įstaigų architektūra Panevėžyje XX a. trečiajame dešimtmetyje

Tarpukario pradžioje Panevėžio architektūrinė situacija apibūdinta problematiškai: „tuo metu apie miesto ir pastatų planavimą niekas daug negalvojo, nes nebuvo nei specialistų, kurie tą reikalą suprastų, nei lėšų tiems darbams vykdyti“ (Lėlis, 1963). Tad mieste įvairių tipų, tarp jų ir mokyklų, pastatus tuo metu projektavo daugiausia kvietiniai architektai. Todėl šiuo laikotarpiu pastatų architektūros raiška buvo gana įvairi, bet artima seniesiems architektūros stiliams – faktas, kurį geriausiai iliustruoja švietimo įstaigos. Tuo metu mieste statybos buvo menkos, todėl švietimo įstaigų pastatai buvo tapę pavieniais naujais architektūriniais orientyrais, žymėjusiais statybų raidą (Panevėžys, 1928).

Tą iliustruoja vienas pirmųjų šiuo laikotarpiu Panevėžio mieste pastatytų pastatų – buvusi 4 klasių 1-oji pradinė mokykla (1 paveikslas) (situacijai pritaikė Marijonas Stanevičius), kuri A. Smetonos g. pastatyta 1922–1923 m., kai visoje Lietuvoje pastatų statybų tempas pradėjo augti (Šalkauskis, 1933). Šis medinės konstrukcijos pastatas buvo simetriško plano, vieno aukšto, su mansarda, jo architektūra primena XIX–XX a. sandūroje Panevėžyje statytus gyvenamuosius pastatus. Rašyta, kad pastate nebuvo „rūbinių ir prausyklų <...> klasėse nebuvo ventiliacijos“ (VRVA, F. 1019, ap. 12, b. 15039: 27). Pastato viduje buvo numatytos patalpos keturioms klasėms, salei bei mokytojų kambariui, dalis įrengtų patalpų buvo pereinamos (VRVA, F. 1019, ap. 12, b. 15039: 22). Nors pastatas nebuvo patogus naudoti, bet jo pastatymas mieste žymėjo bandymą gerinti švietimo situaciją.

Visgi pastebėta, kad didesnės apimties švietimo įstaigų tinklo plėtos procesai mieste prasidėjo XX a. trečiojo de-

1 paveikslas. Buvusios 1-osios pradinės mokyklos pastatas
A. Smetonos g., XX a. 10 deš. (VRVA, F. 1019, ap. 12,
b. 15038, l. 15)

Figure 1. Former building of the 1st primary school in
A. Smetonos st, 1930s (VRVA, F. 1019, o. 12, e. 15038, l. 15)

2 paveikslas. Buvusios žydų gimnazijos pastatas
Elektros g., XX a. 4 deš. (iš Panevėžio kraštotyros muziejaus
skaitmeninio archyvo)

Figure 2. Former Jewish gymnasium in Elektros str, 1930s
(from Panevėžys' regional museum digital archive)

šimtmečio pabaigoje. Antai 1928 m. Elektros g. pastatyta buv. žydų gimnazija (2 paveikslas). Šis objektas reikšmingas tuo, jog buvo pirmasis mūrinės konstrukcijos mokyklos pastatas, Panevėžyje iškilęs tarpukariu (Liutkevičius, 2028).

Šio pastato, kuris į Elektros g. užstatymą įkomponuotas išlaikant perimetrinę užstatymo kompoziciją, architektūrinę raišką sukuria istorizmui būdingas fasade akcentuotas rizalitas, stilizuoti piliastrai, profiliuotomis plytomis apipavidalinti karnizai bei simetrinis „U“ raidės formos planas. Dėl šių savybių pastatas tuo metu, kai buvo pastatytas, gana darniai įkomponuotas į tuometinį Elektros g. architektūrinį užstatymą. Nors stilistine prasme pastatas turėjo glaudų ryšį su senuoju miesto užstatymu, bet erdvinio planiniu ir funkcinio sprendimu pastatas nemažai skyrėsi nuo pirmosios mieste tarpukariu pastatytos mokyklos. Pastebima, kad pastate imta plačiau taikyti funkcinę logiką grįstus sprendimus. Erdviniame planiniame sprendime atsisakyta pereinamųjų patalpų, pritaikant vienpusę koridorinę jungtį. Taip pastate pavyko diferencijuoti patalpas – klasės grupuotos pastato šoniniuose korpusuose, o administracinės ir pagalbinės – pastato viduryje ir pusrūsyje.

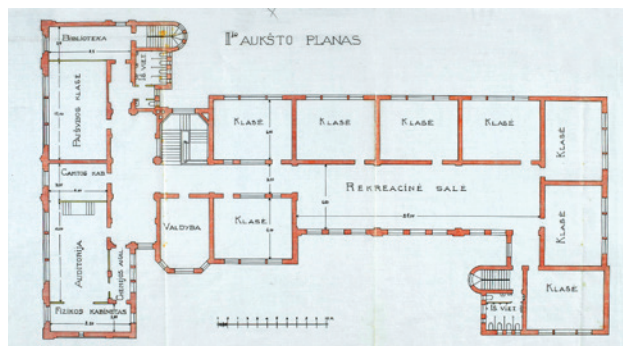
Panašius architektūrinius principus pritaikant 1929–1930 m. Kranto g. buvo pastatytas buvusios Lenkų gimnazijos pastatas (arch. Jonas Salenėkas). Tai dviejų aukštų, netaisyklingo plano, iš trijų korpusų sudarytas pastatas, kurio pagrindiniame korpuse vyrauja simetriška kompozicija. Pastato architektūrinę raišką kuria plytų mūras bei stilizuotų dekoru detalių gausa. Todėl šio pastato atveju matyti besitęsiantis istorizmo bruožų interpretavimas, panaudojant stilizuotus piliastrus, rizalitą, pusapskrites langų arkas. Viduje taip pat dominuoja istorinių stilių užuominos, išreikštos laiptinėse panaudojus puošnias baliustradas, piliorius ir stilizuotas kolonas. Vis dėlto, kaip ir buvusios žydų gimnazijos atveju, taip ir šiuo pastebima, kad pritaikant vienpusę koridorinę jungtį pavyko išskaidyti patalpas į atskirus korpusus (3 paveikslas). Panašų principą galima išvystyti ir kitose to meto Lietuvos mokyklose, pavyzdžiui, Rokiškio gimnazijoje (LCVA, F. 1622, ap. 4, b.

33: 17). Nauja buvo ir tai, kad objektas sklype statytas atitraukiant toliau nuo gatvės, taip sukuriant savotišką žaliąją zoną – tai principas, kuris tuo metu Lietuvos mokykloms dar nebuvo plačiai taikomas (Petrušis, 2018).

Istorinių stilių užuominos akivaizdžios ir 1929 m. parengtame, bet neįgyvendintame keturių komplektų pradinės mokyklos projekte (arch. J. Salenėkas) (LCVA, F. 1622, ap. 4, b. 10: 10). Išlikusiame pastato projekte matyti, kad pastatas planuotas aiškios istoristinių bruožų architektūros kompozicijos – sujungti barokui ir klasicizmui būdingi elementai (4 paveikslas). Pastato fasade turėjo dominuoti išsikišęs trikampis frontonas, jo timpane numatyta įkomponuoti Lietuvos valstybingumą simbolizuojantį Vyty. Puošnumo pastato fasadui suteikti turėjo ir frontoną rėmusios keturios simetriškai išdėstytos jonėninės puskolonės bei antrajame aukšte įkomponuotas balkonėlis. Pastatas projektuotas dviejų aukštų su pusvalmiu stogu, jo konstrukcijoje numatyta naudoti plytų mūrą, kuris vėliau turėjo būti aptinkuotas. Pastato planas turėjo būti gana kompaktiškas, beveik taisyklingo kvadrato formos. Projekte akivaizdu, kad išorės simetrija turėjo atliepti ir vidaus patalpų išdėstymą. Jas planuota komponuoti simetriškai pagal centrinę ašį.

Pastate vėlgi ketinta pritaikyti racionalų patalpų išdėstymą ir zonavimą. Klasės nuo administracinių patalpų turėjo būti atskirtos koridoriais. Klases planuota įrengti galinėje dalyje, o administracines patalpas – priekinėje. Sklandų mokymąsi klasėse turėjo užtikrinti geras jų apšvietimas – galinėje pastato dalyje abiejuose aukštuose turėjo būti įrengtos dvi aštuonių plačių langų eilės. Išlikusiame pastato situacijos plane matyti, kad mokykla projektuota gerokai atitraukta į sklypo gilumą, toliau nuo Smėlynės g. užstatymo linijos. Tad esamą plotą nuo šios gatvės pusės veikiausiai planuota apželdinti, sukuriant savotišką žaliąją zoną (LCVA, F. 1622, ap. 4, b. 10: 5–10).

Šios pradinės mokyklos pastato projektas nebuvo įgyvendintas, bet jis iliustruoja bandymą tarpukario Panevėžyje švietimo įstaigų architektūrai suteikti simbolinio ir

3 paveikslas. Buvusios Lenkų gimnazijos pirmo aukšto planas (LCVA, F. 1622, ap. 4, b. 8, l. 11)

Figure. 3. Plan of the 1st floor of the former Polish gymnasium (LCVA, F. 1622, o. 4, e. 8, l. 11)

tautinio aspektų bruožus – Vyčio įkomponavimą timpane, puošnumą, aliuizijas į anksčiau Lietuvoje pasireiškusius baroko ir klasicizmo stilius. Visgi simbolinių ir tautinių motyvų bruožai negali būti siejami vien tik su šiuo mokyklos projektu. Antai atidžiau pažvelgę į anksčiau Panevėžyje pastatytą buvusios Žydų gimnazijos fasadą, tautinės simbolikos taip pat būta – įkomponuota Dovydo žvaigždė. Tokie motyvai nėra išskirtinis Panevėžio miesto švietimo įstaigų bruožas. Panašius papuošimus simbolika galima pastebėti ir tuo pat laikotarpiu statytose Švėkšnos gimnazijos ar Marijampolės mokytojų seminarijos rūmuose.

Apibendrinant, verta pabrėžti tai, kad nustatyta, jog XX a. trečiajame dešimtmetyje mieste švietimo tinklas nebuvo intensyviai plečiamas – pavyko pastatyti tik 3 naujus mokyklų pastatus. Toks vangus švietimo tinklo plėtimas Panevėžyje nėra išskirtinis – net ir to meto valstybės centre Kaune iki 1930 m. buvo pastatytos tik 4 mokyklos (Petruolis, 2018). Kaip ir bendrame to meto Lietuvos architektūros kontekste, Panevėžyje švietimo įstaigų architektūroje vyravo tradiciškumas. Tą išreiškė gana konservatyvi švietimo įstaigų pastatų architektūrinė raiška, kurios sklaidą įprasmino iš kitų Lietuvos miestų atvykę architektai. Be to,

4 paveikslas. Neįgyvendintas pradinės mokyklos projektas, 1929 m. (LCVA, F. 1622, ap. 4, b. 10, l. 10)

Figure. 4. Unrealized primary school project from 1929 (LCVA, F. 1622, o. 4, e. 10, l. 10)

pastebėta, kad šių švietimo įstaigų pastatų architektūroje buvo bandomų įkomponuoti tautinės simbolikos motyvus fasaduose. Nors stilistiškai šie pastatai glaudžiai siejasi su senuoju miesto užstatymu, bet dalies tuo metu statytų mokyklų pastatų erdviniam planiniam sprendimui pradėti taikyti aiškia logika grįsti sprendimai – koridorinė jungtis, nepereinamos patalpos ir jų zonavimas į atskirus pastatų korpusus.

2. Švietimo įstaigų architektūra Panevėžyje XX a. ketvirtajame dešimtmetyje

XX a. trečiajame dešimtmetyje Panevėžio mieste švietimo įstaigos ir kiti visuomeniniai pastatai buvo statomi daugiau ar mažiau interpretuojant istoristinius stilius, o XX a. ketvirtajame dešimtmetyje mieste ėmė atsirasti daugiau klasikinės architektūros formų stilizacijomis ar paprastesnėmis formomis pasižymintį pastatų. Antai 1931 m. mieste Sodų g. pastatytas trijų aukštų buvusios Lietuvaičių švietimo draugijos pastatas (arch. Romanas Steikūnas). Jame matyti besikeitusių architektūrinė estetika – lygios, geometrizuotos plokštumos, stilizuotos klasiškinų stilių detalės, asimetrija, bet viduje trūksta aiškesnio patalpų zonavimo, nes pritaikyta anfiladinė patalpų jungtis (LCVA, F. 1622, ap. 4, b. 117: 3).

Visgi senųjų architektūros stilių interpretacijos Panevėžyje gajos buvo ir prasidėjus ketvirtajam dešimtmečiui. Toks pavyzdys yra 1932 m. Smėlynės g. pastatyta buvusi Mergaičių gimnazija (arch. Vytautas Landsbergis-Žemkalnis) (5 paveikslas). Pastatas statytas tuometiniame miesto pakraštyje, kuriame tuo metu plėtėsi miestas – netoliese kūrėsi miesto ligoninė.

Pastato architektūroje dominuoja istoristinei architektūrai giminingi bruožai – simetrinė kompozicija, dekoro elementai – fasadą skaido puskolonės, stilizuoti piliastrai, akcentuotas centrinis įėjimas – savybės, kurias galima sieti ne su naujų architektūrinių formų paieška. Bet šio fakto nereikėtų traktuoti kaip bylojusio apie architektūrinį atsilikimą nuo bendrų to meto Lietuvos tendencijų. Net ir

5 paveikslas. Buvusi mergaičių gimnazija Smėlynės g. 1932 m. (Panevėžio kraštotyros muziejus, PKM.15590. F. 3244)

Figure 5. Former girls gymnasium in Smėlynės st, 1932 (Panevėžys' regional museum, PKM.15590.F.3244)

Kaune 1932 m. dar kilo pastatų, akcentuojant senuosius architektūrinius stilius, pavyzdžiui, VDU Fizikos ir chemijos instituto rūmai (Songaila, 1933).

Nors gimnazijos išorėje vis dar esama sąsajų su istoristine architektūra, bet to meto miesto spaudoje pastatas suprastas kaip „naujoviškas“. Šiuo atveju pastato naujumą derėtų suprasti ne architektūrine prasme, o remiantis faktu, kad tai buvo naujas, aiškiai funkcijai atlikti pritaikytas pastatas, turėjęs vandentiekio, centrinio šildymo ir ventiliacijos sistemas, kurių neturėjo dalis kitų miesto mokyklų (Šiandien švietimo ministerija..., 1932). Pastate toliau plėtota koridorinė jungtis, tik šiuo atveju patalpos aplink koridorių išdėstytos iš dviejų pusių. Tad palyginus su pirmąja mieste tarpukariu statyta mokykla, galima prielaida, kad pastate daugiau dėmesio skirta ir geresniam erdvių planavimui.

Pastato architektūroje dominuoja senųjų stilių bruožai, o urbanistinė prasme galima pastebėti naujų principų įgyvendinimą. Pastatas sulaužė Panevėžyje nuo seno susiklosčiusį gatvių perimetrinį užstatymą, nes sklype yra įkomponuotas atitraukus nuo bendros užstatymo linijos. Tai leido sukurti rekreacijai skirtą žaliąją erdvę mieste, kuri izoliavo pastatą nuo tuo metu miesto gatvėse paplitusio triukšmo ir nešvaros (Iš miesto darbų, 1930). Būtent šį sprendimą galima laikyti savotiška urbanistinio planavimo modernizacija, kuri XX a. ketvirtojo dešimtmečio pradžioje plačiau akcentuota (gatvių triukšmas, žaliųjų plotų stoka, oro užterštumas buvo vienos iš savybių) (Mačiulskis, 1932). Be to, sukūrus žaliąją erdvę, spręstas tuo metu mieste buvęs tokių plotų trūkumas (Šaulių teatro sodelis, 1930).

Vis dėlto, jei pažvelgtume į vėliau XX a. ketvirtajame dešimtmetyje Panevėžyje statytus švietimo įstaigų ir apskritai kitų tipų pastatus, pastebėtume savotišką takoskyrą nuo statytų XX a. trečiajame dešimtmetyje. Tą byloja 1932–1933 m. pastatyti Lietuvos ir žydų bankų rūmai, Panevėžio valsčiaus pastatas. Šių pastatų stilistikoje ima vyrėti aiškios geometrinės formos, atsiskyta puošybinų detalių. Sudėtingėjo ir pastatų planas, antai Lietuvos banko rūmuose atsiskyta simetrinės kompozicijos, planas tampa kompleksiškesnis, išskaidytas į atskirus tūrius. Tai palengvino patalpų zonavimą. Švietimo įstaigų atveju šios ir kitos savybės skleidėsi pamažu. Tą byloja savotiškos medinės tradicinės ir modernėjančios architektūros bruožus aprėpiantis buvusios 4-osios pradinės mokyklos pastatas, 1933 m. pastatytas Nevėžio g. (6 paveikslas).

Pastato raiškoje atsiskyta iki tol Panevėžio mokyklų architektūroje dominavusių istorinių architektūrinių formų detalių. Tą išreiškia supaprastinta, mažai stilistinių bruožų turinti architektūra. Be to, atsiskaidoma iki tol miesto švietimų įstaigose dominavusios simetrinės plano kompozicijos su centriniu įėjimu. Šio pastato planas yra netaisyklingos „L“ raidės formos su kampe įkomponuotu įėjimu. Kita savybė, iliustruojanti nutolimą nuo tradicijos, yra akivaizdi langų kompozicijoje – dviejų aukštų pastato išorę skaido suporintos plačios langų ertmės, tik su nedideliais kontrastingų spalvų intarpais skaidančios beveik ištisą tūrį.

6 paveikslas. Buvusios 4-osios pradinės mokyklos pastatas Nevėžio g., 2017 m. (E. Vilkončiaus nuotrauka)

Figure 6. Former building of 4th primary school in Nevėžio st., 2017 (Photography by E. Vilkončius)

Vis dėlto pastato viduje toliau plėtota koridorinė patalpų jungtis, patalpas sutelkiant priekinėje pastato dalyje, taip akivaizdžiau įgyvendinant išorės formos ir vidaus erdvių atitikimą – klasėms skirti platūs langai fasade, o mažiau svarbių patalpų langai projektuoti mažesni galinėje dalyje. Urbanistinė prasme, kaip ir buvusios Mergaičių gimnazijos pastatas, taip ir šis yra atitrauktas toliau nuo gatvės užstatymo linijos, taip vėlgi sukuriant savotišką rekreacinę žaliąją erdvę.

Daroma prielaida, kad šie architektūriniai principai byloja apie besivysčiusį statybos ir miestų planavimo modernizacijos procesą. Su šiais procesais siejamas bruožus galima pastebėti ir kituose, jau XX a. ketvirtojo dešimtmečio antroje pusėje statytuose švietimo įstaigų pastatuose. Vienas – buvusi Mergaičių amatų ir namų ruošos mokykla, 1936 m. pastatyta Aldonos g. Triaukščio mūrinio pastato estetikoje vyrauja abstrahuotos, ornamentais nedekoruotos formos, platūs langai skaido visą pastato tūrį, tarp jų įterpiančios asketiškos išraiškos piliastrus. Iš kiemo pusės pastato asimetriškumą išryškina laiptinės korpusas, kurį skaido dalinės stiklo sienos. Urbanistinė prasme pastatas atitrauktas toliau nuo gatvės užstatymo linijos ir toliau tęsė XX a. trečiojo dešimtmečio pabaigoje Panevėžyje paplitusį žaliųjų rekreacijos zonų kūrimą prie naujų švietimo įstaigų. Todėl šio pastato savybės tuo metu buvo suprantamos kaip „naujoviškos“ (Ruošos mokykla naujuose rūmuose, 1936), nes jame pastebėtas ne tik pačios architektūros nutolimas nuo tradicijų, bet ir tą sustiprinęs mūro panaudojimas, kuris tuo metu Panevėžio mokyklų statyboje, atsisakant medžio, buvo plačiau pradėtas taikyti.

1936 m. Lietuvoje įvedus 6 klasių privalomą pradinį mokymą, buvo daugiau statoma pradinė mokyklų (Baliūnas, 1993). Ne išimtis ir Panevėžys. Čia 1936–1939 m. suprojektuoti trys nauji pradinė mokyklų pastatai. Augant mokinių skaičiui, mokyklų pastatai didėjo, jose pradėjo tilpti ne 4 klasės, o jau 10. Verta akcentuoti, kad didžiąją dalį naujų mokyklų iki sovietinės okupacijos pradžios ėmėsi projektuoti Antanas Gargasas, architektūros mokslus baigęs Vakaruose ir laikomas modernistinės architektūros skleidėju tarpukario Panevėžyje (Kaziukonis, 2003). Tai,

7 paveikslas. Buvusios 3-iosios pradinės mokyklos pastatas Ukmergės g., XX a. 4 deš. (Panevėžio kraštotyros muziejus, PKM.15607.F.3225)

Figure 7. Former building of 3rd primary school in Ukmergė st., 1930s (Panevėžys' regional museum, PKM.15607.F.3225)

kad iki sovietinės okupacijos pradžios mieste švietimo įstaigas ėmėsi projektuoti vietinis architektas, o ne kviestiniai iš kitų miestų, suponuoja prielaidą, kad Panevėžyje tuo metu stiprėjo ir vietinės architektūros formavimasis.

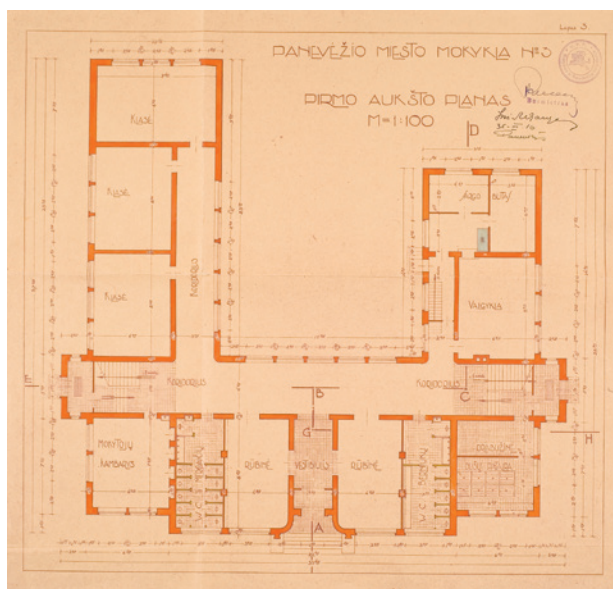
Vienas pirmųjų A. Gargaso suprojektuotų švietimo įstaigų pastatų Panevėžyje yra buvusioji 3-ioji pradinė mokykla, Ukmergės g. pastatyta 1935–1936 m. (7 paveikslas). Dviaukštis pastatas yra iš trijų korpusų, sudarančių netaisyklingos „U“ raidės formos planą. Pagrindinis pastato korpusas yra simetriško plano, su rizalitu ir centre įkomponuotu plastišku įėjimu. Tai įrodo, kad pastate nebuvo galutinai atsisakyta simetrijos, tūrių monumentalumo. Tad minėtų šio pastato savybių sujungimas kuriant naują architektūrinę estetiką – atsisakant istorinių detalių, pakeičiant jas asketiškėmis, geometrizuotomis, be dekoratyvinių elementų formomis, gali būti laikomas vienu iš būdų, kuriais kurta miesto architektūra. Pastate nėra disponuojama istorinių elementų supaprastinimu, išreikšiamos naujos formos – pirmasis pagrindinio korpuso aukštas skaidomas siaurų horizontalių langų juostomis su tarpais, o antrąjį aukštą išryškina vertikalios siaurų langų juostos. Tai pabrėžia pastato geometriškumą, todėl bendra pastato kompozicija išraiškinga, nenuobodi, grįsta kontrasto principu. Tą galima laikyti meninės kokybės siekiu, naujų formų paieškoms.

Dalis pastato išorinių savybių turėjo įtakos ir vidaus erdvių planavimui bei zonavimui. Klasės pastate projektuotos šoninėse pastato dalyse, aplink pusiau uždarą vidinį kiemą, todėl nuo pagalbinių ir administracinių patalpų jos buvo atskirtos „U“ raidės formos koridoriais (8 paveikslas). Klasėsių patalpoms abiejuose pastato aukštuose projektuoti platus suporinti kvadratiniai langai, per kuriuos į klases galėjo patekti daugiau natūralios šviesos. Ne klasių patalpose – salėse, rūbinėse ir kitur – langai projektuoti siaurių vertikalinių formų, labiau išsikišę į priekį. Todėl taip pastato erdvių zonavimas padėjo sukurti ritmingą išorės kompoziciją.

Bet ne vien tik dėl šių savybių, o ir dėl vidaus įrengimo – sporto salės, dušų, ventiliacijos sistemos, žaliosios erdvės aplink – pastatas to meto spaudoje įvardytas „moderniškiausia“ mokykla Panevėžyje (Moderniška mokykla, 1935). Tad ir šios savybės taip pat akcentuotos pabrėžiant mokyklos naujoviškumą. Todėl tai suponuoja prielaidą, kad kintanti architektūros stiliatika buvo tik vienas iš būdų pabrėžti pastato naujoviškumą. Ne mažiau reikšmės turėjo ir pastato vidaus erdvių planavimas, įrengimas.

Netrukus, kai buvo pastatyta ši mokykla, 1936 m. Danutės g. pradėtas statyti kitas mokyklos pastatas (arch. A. Gargasas), kuris užbaigtas 1938 m. ir į kurį perkelta buvusioji 1-oji pradinė mokykla (Baliūnas, 1993). Šis pastatas buvo šiek tiek mažesnio mastelio nei 3-ioji pradinė mokykla, bet jame tilpo 10 klasių. Pastato architektūroje taip pat galima išvystyti plastinio dekoro atsisakymą, estetinio efekto siekimą, fasaduose panaudojant lakoniškas grupuotų langų juostas, nevienodas fasadų plokštumas, pabrėžiančias vertikaliosiomis juostomis skaidytas laiptinių iškišas. Pastato kompoziciją paįvairina asimetriškas planas ir ne centre įkomponuotas įėjimas.

Lakoniška architektūrinė raiška pasižymi ir 1939–1940 m. pastatytas buvusios 2-osios pradinės mokyklos pastatas, kuris Panevėžyje buvo paskutinis švietimo paskirties objektas, užbaigtas tarpukariu (Guga, 1940). Tai vienas stambiausių to meto mieste trijų aukštų, simetriško plano asketiškos raiškos pastatas (9 paveikslas). Tokią raišką kuria plastiškų ir griežtų formų sintezė, kurią išreiškia suapvalinti pagrindinio fasado flygeliai ir griežtos vertikalios langų juostos. Jos kartu su vertikaliosiomis klostėmis skaido ištisą pastato fasadą tūrį, kuriam griežtumo suteikia nevienodo aukščio fasadą tolygiai dalijančios siauros laiptinių iškišos. Pastato atveju vėlgi pastebimas labiau apibrėžtas vidaus erdvių ir tūrio santykis. Mokykloje ir administracinės patalpos projektuotos pastato šonuose

8 paveikslas. Buvusios 3-iosios pradinės mokyklos pirmo aukšto planas (LCVA, F. 1622, ap. 4, b. 476, l. 3)

Figure 8. Plan of the 1st floor of former 3rd primary school (LCVA, F. 1622, o. 4, e. 476, l. 3)

9 paveikslas. Buvusios 2-osios pradinės mokyklos pastatas Liepų al., XX a. 5 deš. (Panevėžio kraštotyros muziejaus skaitmeninis archyvas)

Figure 9. Former building of 2nd primary school in Liepų av., 1940s (from Panevėžys' regional museum digital archyve)

ir centre, jų vietą fasade išryškina platūs sugrupuoti langai. Laiptines ir kitas mažiau funkcijai svarbias patalpas paryškina išsikišusių vertikalių klostės, dalinančios pastato vidaus erdves į tris skirtingas dalis. Toks aiškus vidaus erdvių ir tūrio santykis pastebėtas ir kitų Lietuvos mokyklų kompozicijoje – Kėdainių, Šančių ar Ukmergės gimnazijose.

Tarpukario pabaigoje suintensyvėjus pradinė mokyklų statybai mieste, susirūpinta įsteigti ir kunigų seminariją, siekiant miestą padaryti visapusišku švietimo centru (Klierikų seminarija, 1938). Todėl XX a. ketvirtojo dešimtmečio pabaigoje pradėtas statyti kunigų seminarijos pastatas (LCVA, F. 1264, ap. 1, b. 752: 14). Pastate planuota sujungti absktrahuotas geometrines formas su iki XX a. ketvirtojo dešimtmečio pradžios Panevėžio visuomeniniams pastatams būdingomis aiškesnėmis istorinių stilių stilizacijomis, išreikštomis įvairiomis detalėmis ir principais. Tai pastate turėjo būti išreikšta per simetrišką kompoziciją, išsikišusių monumentalų, griežtų formų rizalitą, kurį skaidyti turėjo stilizuoti piliastrai (PKM. 2412. R.10203). Tokiu būdu pastate turėjo būti originaliai sujungtos tiek istorinės, tiek tuolaikinės architektūros formos. Tai, kad pastato architektūroje pastebimos istorinių stilių interpretacijos, galima susieti su faktu, kad jau XX a. ketvirtojo dešimtmečio pabaigoje Lietuvoje buvo raginimų grįžti prie konservatyvesnių architektūrinių formų taikymo projektuojant naujus pastatus (Smetona, 1937, p. 41).

Pastebėta, kad urbanistine prasme statant pastatą siekta ir ansambliško. Tą įprasminti turėjo tai, kad pastatas pradėtas statyti už Panevėžio katedros, su kuria pastatas projektuotas ant tos pačios simetrinės centrinės ašies. Taigi Mažoji kunigų seminarija su katedros pastatu turėjo sudaryti savotišką ansamblį.

Be to, kunigų seminarijos pastato atveju galima pastebėti, kad kaip ir kitų XX a. trečiajame dešimtmetyje Panevėžyje statytų švietimo įstaigų atveju, architektūra turėjo tapti tautinį simboliškumą išreiškiančia vieta – akcentu, kuris buvo išnykęs statant mokyklas mieste ankstesniais XX a. ketvirtojo dešimtmečio metais. Šiuo atveju tautinis simboliškumas išreikštas ne fasaduose, o pastato planinėje kompozicijoje – pritaikytas Gedimino stulpų formos pla-

nas, sudarytas iš keturių sujungtų korpusų, kuriuose pritaikyta dvipusė koridorinė sistema (VRVA, F. 1036, ap. 11, b. 89: 44). Vis dėlto, ar patalpos pastate buvo zonuotos bei pagrįstos funkcinė logika, sunku nusakyti, nes nepavyko rasti išlikusių pastato planų brėžinių.

Tarpukariu pastato statyba nebuvo užbaigta. Seminarijos statybos planus sutrukdė prasidėjęs Antrasis pasaulinis karas. Nebaigto pastato statybos darbai pratęsti ir baigti tik XX a. šeštajame dešimtmetyje. Sovietmečiu pastatui parengtas naujas projektas (arch. V. Furman) (VRVA, F. 1036, ap. 11, b. 89: 45).

Apibendrinant XX a. ketvirtojo dešimtmečio pabaigoje Panevėžyje statytų švietimo įstaigų pastatus, verta pažymėti tai, jog negalima kalbėti apie visišką tokių pastatų architektūros modernizaciją. Verčiau reikėtų akcentuoti bandymą kurti savitą, originalią architektūrinę raišką, kuri vis dėlto persipynė tiek su to laikotarpio architektūros dvasia, tiek su plitusia lietuviško identiteto reikšme architektūros plotmėje. Tačiau šiuo laikotarpiu miesto švietimo įstaigas nustota puošti tautine simbolika, kaip tai daryta panašiu metu kitur Lietuvoje statytuose mokyklų pastatuose – Klaipėdos Vytauto Didžiojo gimnazijos, Telšių amatų ar Kauno J. Jablonskio mokyklų ir kt. atvejais.

Išvados

Tyrime nustatyta, kad tarpukariu Panevėžyje itin plėstas naujų švietimo įstaigų tinklas. Per šį laikotarpį mieste iškilo 10 naujų švietimo įstaigų pastatų, dar vieno statyba pradėta, bet neužbaigta iki sovietinės okupacijos metų ir vienos mokyklos buvo parengtas, tačiau iki galo nebuvo įgyvendintas.

Pastebėta, kad Panevėžyje XX a. trečiajame dešimtmetyje ir net ketvirtojo pradžioje naujos švietimo įstaigos buvo statomos remiantis istoristine, tačiau gana skirtingos, originalios, monumentalios raiškos architektūra. Taip priartėta prie bendrų to meto Lietuvos architektūros tendencijų. Nustatyta, kad šio laikotarpio švietimo įstaigų architektūra turėjo pasitarnauti ir kaip tautinių simbolių raiškos terpė.

Pastatų naujoviškumas šiuo laikotarpiu Panevėžyje suvoktas ne architektūrine prasme, o dėl pačio pastato naujumo ir funkcijų atlikimo. Todėl pastebėta, kad net ir istorinės architektūrinės raiškos pastatai mieste suvokti kaip „naujoviški“. Pirmosios mieste tarpukariu pastatytos mokyklos atveju dar galima išvelgti tik praktiškumo siekį pastate sutelkti daugiausia mokslui skirtas patalpas. Bet vėlesnių mokyklų pavyzdžiai suponuoja prielaidą, kad net ir stilistiškai interpretuojant senesius architektūros stilius, šio laikotarpio pastatuose siekta geresnio patalpų zonavimo, kurį išreiškė koridorinės jungties taikymas, pastato plano sudėtingėjimas, dalinant į atskirus korpusus. Šiuo laikotarpiu naujose miesto mokyklose imta gerinti higienos sąlygas, pastatus pradėjus projektuoti toliau nuo gatvių perimetro, aplink juos kuriant žaliąsias zonas.

Savotiškas nutolimas nuo istorinės architektūros bruožų Panevėžio mieste pastebėtas nuo XX a. ketvirtojo dešimtmečio, bet ši takoskyra išryškėjo kiek vėliau.

Švietimo įstaigų, kaip ir kitų miesto pastatų, architektūroje atsiskaido puošnaus reprezentatyvumo, formos ir tūrinė erdvinė kompozicija paprastėjo, nebuvo siekta tiesioginių sąsajų su senaisiais architektūros stiliais. Plito bendroms to meto Lietuvos tendencijoms artima architektūra. Pastatų planinė kompozicija ėmė sudėtingėti dėl didesnio tokių pastatų mastelio. Vystytas patalpų zonavimas, taikant įvairių formų planines kompozicijas. Visas šio laikotarpio mokyklas Panevėžyje stengiasi statyti toliau nuo gatvių perimetro, be to, plečiantis miestui, mokyklos imtos statyti ne tik centrinėje miesto dalyje, bet ir priemiesčiuose.

Vis dėlto pastebėta, kad net ir įgavus naujas, asketiškas, racionalia geometrija pasižyminčias architektūrinės formas, kai kuriais Panevėžyje tuo laikotarpiu projektuotais švietimo įstaigų pastatais siekta išlaikyti sąsajas su tradicijomis – pavyzdžiui, pritaikant su tradicija sietinus šlaitinius stogus, simetriją, rizalitus. Sąsajų XX a. ketvirtajame dešimtmetyje Panevėžio švietimo įstaigų architektūroje pastebėta ir su simboliškumu. Tą akivaizdžiausiai liudija tarpukariu pradėtas, bet neužbaigtas statyti kunigų seminarijos pastatas.

Pastebėta, kad bendra visiems tarpukariu Panevėžyje statytiems švietimo įstaigų pastatams yra tai, kad jie daugeliu atvejų atspindėjo to meto Lietuvos architektūros tendencijas – tiek istorinę, tiek modernistinę pakraipą, o kartu ir jų savybes.

Literatūra ir šaltiniai

- Baliūnas, V. (1993). Panevėžio mokyklos iki 1940 metų. Iš A. Astramskas, *Panevėžio istorijos fragmentai* (pp. 76–79). Panevėžys: Panevėžio kraštotyros muziejus.
- Čepaitienė, A. (2013). *Gyvenimo etnografija: vietos, struktūros ir laikas* (p. 527). Vilnius: Lietuvos istorijos institutas.
- Danyš. (1931). Panevėžio trūkumai. *Lietuvos žinios*, 205(3700), 6.
- Gimnazijų pastatų aprašymai, fotografijos, pastatų planai. Iš *LCVA*, F. 391, ap. 2, b. 2173: 24–78.
- Guga, P. (1940). Kaip pavadinti mokyklą?. *Panevėžio garsas*, 10(263), 2.
- Iš miesto darbų. (1930). *Panevėžio balsas*, 13(316), 2.
- Kaubrys, S. (2000). *Lietuvos mokykla 1918–1940 m.: galios gimtis* (p. 239). Vilnius: Statistikos tyrimai.
- Kaziukonis, L. (2003). Panevėžio kultūrinis gyvenimas 1918–1940 m. Iš K. Gudas (red.), *Panevėžys nuo XVI a. iki 1990 m.* (p. 384). Panevėžys: Nevėžio spaustuvė.
- Klierikų seminarija. (1938). *Panevėžio garsas*, 5(199), 2.
- Lėlis, P. (1963). Miesto urbanistinis tvarkymas. Iš J. Masilionis (red.), *Panevėžys: geografinės ir istorinės žinios apie apylinkes ir miestą* (p. 236). Čikaga: Draugo spaustuvė.
- Lietuvaičių švietimo draugijos ruošos mokyklos projektas. Iš *LCVA*, F. 1622, ap. 4, b. 117: 3.
- Liutkevičius, S. (1928). Žydų įstaigos. *Panevėžio balsas*, 37(287), 2.
- Mačiulskis, N. (1932). Pastabos prie pradžios mokyklų statybos. *Savivaldybė*, 12(122), 31.
- Maksimaitienė, O. (2003). *Panevėžio miesto istorija* (p. 309). Panevėžys: Panevėžio spaustuvė.
- Moderniška mokykla. (1935). *Panevėžio garsas*, 22, 3.
- Mokykloms patalpų klausimu. (1930). *Savivaldybė*, 7(86), 16.
- Panevėžio 4 komplektų mokyklos braižinys. Iš *LCVA*, F. 1622, ap. 4, b. 10: 5–10.
- Panevėžio lenkų gimnazijos braižinys. Iš *LCVA*, F. 1622, ap. 4, b. 8: 11.
- Panevėžio miesto statybos komisijos 1939 m. protokolų knyga. Iš *LCVA*, F. 1264, ap. 1, b. 752: 14.
- Panevėžio Ukmergės g. pradžios mokyklos projektas. Iš *LCVA*, F. 1622, ap. 4, b. 476: 3.
- Panevėžys. (1928). *Panevėžio balsas*, 52(252), 2.
- Papečkys, P. (1938). Mūsų laimėjimai švietimo dirvoje. Iš V. Kemežys (red.), *Lietuva 1918–1938* (pp. 268–269). Kaunas: Spaudos fondas.
- Petrulis, V. (2015). Modernizacija kaip europietiškos laiko dvasios (zeitgeist) atspindys. Iš V. Petrulis (sud.), *Lietuvos tarpukario architektūrinis palikimas: materialumo ir nematerialumo dermė* (pp. 110–111). Kaunas: Technologija.
- Petrulis, V. (2018). Edukacinės paskirties architektūra ir visuomenės modernizacija. Iš M. Drėmaitė (sud.), *Optimizmo architektūra. Kauno fenomenas, 1918–1940* (pp. 187–191). Vilnius: Lapas.
- PKM. 15607. F. 3225.
- PKM. 15590. F. 3244.
- PKM. 2412. R.10203.
- Reisonas, K. (1933). Naujos idėjos architektūroje. *Savivaldybė*, 9(124), 35–36.
- Rokiškio m. gimnazijos rūmų projektas. Iš *LCVA*, F. 1622, ap. 4, b. 33: 17.
- Ruošos mokykla naujuose rūmuose. (1936). *Mūsų kraštas*, 31(135), 7.
- Smetona, A. (1937). Lietuvos Respublikos Prezidentas rašo. *Technika ir ūkis*, 2, 41.
- Songaila, M. (1933). Vytauto Didžiojo universiteto fizikos-chemijos institutas. *Technika*, 7, 459.
- Šalkauskis, A. (1933). Keletas žodžių apie mūsų 10 metų architektūros pasiekimus. *Savivaldybė*, 6(121), 35.
- Šalkauskis, A. (1938). Architektūros ir urbanizmo pažanga atgijusioje Lietuvoje. Iš V. Kemežys (red.), *Lietuva 1918–1938* (p. 260). Kaunas: Spaudos fondas.
- Šaulių teatro sodelis. (1930). *Panevėžio balsas*, 36(339), 2.
- Šiandien švietimo ministerija priima modernišką gimnazijos statybą. (1932). *Lietuvos aidas*, 222(1597), 6.
- Švipas, V. (1927). Architektūros reikalai. *Kultūra*, 7–8, 329–334.
- Ukmergės ir Tiltų gatvėse. (1928). *Panevėžio balsas*, 12(212), 2.
- VRVA, F. 1019, ap. 12, b. 15038: 15.
- VRVA, F. 1019, ap. 12, b. 15039: 22–27.
- VRVA, F. 1036, ap. 11, b. 89: 44–45.

THE ARCHITECTURE OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS BUILT DURING THE INTERWAR PERIOD IN THE CITY OF PANEVĖŽYS

E. Vilkončius

Abstract

The buildings of educational institutions built during the interwar period in Panevėžys are a unique part of the city's architectural heritage. Over a relatively short period in this city there were built quite a lot of buildings for the educational institutions. Despite that, the architecture of these buildings is not analyzed thoroughly in the general context of Lithuanian interwar architecture. The main purpose of this paper is to try to analyze the development of the architecture of educational institutions built during the interwar in Panevėžys.

Keywords: Panevėžys, the architecture of Panevėžys, interwar, interwar architecture, educational institutions, the architecture of educational institutions, schools, the architecture of school buildings.